

Ludvík SKRUŽNÝ

Profesoři Hermenegild a Karel Škorpilové působící v Bulharsku.

Článek připisuji památce dcery Daniely, manželce Nadě a četným bulharským přátelům

„Zahajujeme vydávání našich nových výzkumů s jediným přáním, aby „Památky z Bulharska“ našly odezvu 1) v probuzení pocitu úcty k rodné zemi, neboť tyto památky jsou přímými svědky národních dějin a národního bytí, 2) v probuzení národního vědomí, té životadárné síly národní existence.“

Program bratří Hermenegilda a Karla Škorpilů, vyslovený v prvním svazku knižnice „Памятники из България“ s názvem „Тракия“, vydaném v Sofii v roce 1888.

1. část

Profesor Hermenegild Škorpil. Středoškolský pedagog, všestranný vědec, organizátor spolkové a muzejní činnosti (8. 2. 1858 ve Vysokém Mýtě – 25. 6. 1923 ve Varně)

Hermenegild Škorpil se narodil dne 8. února 1858 ve Vysokém Mýtě jako šesté, čtvrté kojenecký věk přeživší, dítě manželů Václava Škorpila a jeho choti Anny rozené Jirečkové. Po studiích na nižším gymnáziu v Chrudimi, reálném gymnáziu v Pardubicích, získal přírodovědné vzdělání na Polytechnickém ústavu v Praze a na Matematicko-fyzikální fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze a v Lipsku. Specializoval se na mineralogii a entomologii. Jeho první publikovanou prací byla studie *O českých povětrnostech*, vydaná v Praze v roce 1879.¹ Po ukončení vysokoškolských studií odešel v roce 1880 do Bulharska, aby zde, jako mnoho dalších českých vysokoškoláků, pomohl budovat střední stupeň školství mladého

¹ Dílo je uloženo ve dvou exemplářích v knihovně Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě pod sign. B 236a a B 236b.

Bulharska, až v roce 1878 osvobozeného z osmanské poroby.² Tehdy bylo vytvořeno Bulharské knížectví,³ ale na území jižního Bulharska byla zřízena Východní Rumelie⁴ s hlavním městem Plovdivem, jako samostatná provincie pod tureckou svrchovaností. Rodinné slavjanofilství, skutečnost, že bratranec Konstantin Josef Jireček, docent na pražské univerzitě, autor „Dějiny Bulharska“ se po osvobození bratrské jihoslovenské země výrazně angažoval v oblasti jeho kultury,⁵ ale i naléhavé prosby ředitele školství ve Východní Rumelii Joakima Grujeva⁶ o pomoc při budování bulharského školství, nalezly v rodině Škorpilů patřičnou odezvu. Jako první odešel do Bulharska Hermenegild, aby zde působil jako profesor dějin přírodopisu, zoologie, botaniky, mineralogie, zeměpisu, chemie, němčiny, ale záhy i antropologie, aritmetiky, rýsování.⁷ Nastoupil na chlapecké gymnázium do Plov-

² Z. URBAN, *Z dějin česko-bulharských kulturních styků*, Praha 1957, s. 47, 48, 57; S. CHURÝ, *Prínos českých pedagogův k budování středního školstva v Bulharsku po oslobodení krajiny z tureckého jha v roku 1878*, Slovenský prehľad 1978, č. 3, s. 189-195; A. ROBEK, *Čeští učitelé v Bulharsku a jejich národopisná práce*, Český lid 67, 1980, s. 323; *Dějiny československo-bulharských vztahů*, Praha 1980, s. 136-140; A. ПЕНЕВ – P. ПЕТРОВ, *Чужденци – просветни дейци в България*, София-Държавно издателство Народна просвета 1988.

³ V čele Bulharského knížectví, o rozloze 172222 km², stanul battemberský princ Alexander I. (1879-1886).

⁴ Východní Rumelie – území jižního Bulharska – byla jako provincie pod tureckou pravomocí, ale s guvernérem pravoslavného vyznání zřízena z rozhodnutí berlínského kongresu (13. 6. – 13. 7. 1878). Po úspěšném povstání z 5. (19.) na 6. (20.) září 1885, byla i tato provincie připojena k Bulharskému knížectví a tím vytvořen jednotný bulharský stát, ale Východní Rumelie zůstala i nadále, až do roku 1908, pod formální svrchovaností tureckého sultána. (F. HÝBL, *Dějiny národa bulharského II.*, Praha 1930, s. 59-67).

⁵ Konstantin Josef Jireček (*24. 7. 1854 ve Vídni + 10. 1. 1918 ve Vídni), syn Josefa Jirečka a Boženy rozené Šafaříkové. Po studiích historie vydal „Dějiny národa bulharského“ (1876) a habilitoval se jako docent na katedře východních dějin Pražské university (1877-1879). Jeho Dějiny národa bulharského byly přeloženy do němčiny, polštiny, ruštiny a posléze i do bulharštiny. V roce 1879 vstoupil do služeb Bulharského knížectví, nejprve jako generální sekretář ministerstva osvěty (1879-1881), následně jako ministr osvěty (1881-1882) a posléze jako předseda stálé učené rady a ředitel Národní knihovny a muzea v Sofii (1883-1884). Na podzim roku 1884 se vrátil do Prahy, kde od října 1884 do března roku 1893 působil jako profesor všeobecného dějepisu pro slovanské a balkánské dějiny na Pražské univerzitě a od března 1893 na univerzitě ve Vídni. V roce 1888 vydal knihu *Cesty po Bulharsku. (Ottův slovník naučný XIII (dále jen OSN), Praha 1898, s. 546-547 a OSN, dodatky III/1, Praha 1934, s. 218; Lexikon české literatury 2/1, Praha 1993, s. 557; A. ANDRLE, Osobnosti Vysokého Mýta, Vysoké Mýto 2001, s. 64-65); K. SKLENÁŘ, Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů, Praha 2005, s. 267-268.*

⁶ Joakim Grujev (* 1828 v Koprivšticí, + 1912) učitel působící na školách v Koprivšticí a v Plovdivu, autor celé řady učebnic, např. bulharštiny, turečtiny, zeměpisu, aritmetiky, přírodopisu. Po osvobození Bulharska z turecké poroby se stal v autonomní Východní Rumelii ředitelem školství (1879-1885) a po úspěšném povstání zástupcem komisaře pro jižní Bulharsko MUDr. Georgi Stránského, jenž od roku 1880 byl východorumelijským správcem financí (*OSN X*, Praha 1896, s. 535; *OSN, dodatky II/2*, Praha 1933, s. 949).

⁷ A. ПЕНЕВ – P. ПЕТРОВ, op. cit., c. 91.

divu (1880-1881), ale současně vyučoval i na tamním gymnáziu dívčím.⁸ Zde hned zahájil studium problematiky plovdivských vod, práci na geologické mapě jižního Bulharska a počal shromažďovat materiály pro napsání středoškolské učebnice zeměpisu. S prací na této učebnici mu od roku 1882 aktivně pomáhal i bratr Karel, který cestoval po východní části Bulharska. Zemi důvěrně poznali nejen z hlediska geografického, ale i geologického, speleologického, přírodovědného, kulturně historického, archeologického i národopisného. Své mnohostranné badatelské zájmy zúročoval ve studiích a článcích, publikovaných v jazycích bulharském, ruském, českém, německém a francouzském. Psal je sám, ale většinou s bratrem Karlem, jak uvidíme dále, se kterým se vždy dohodl o dělbě práce a to nejen publikační, ale též sbírkotvorné, nejprve pro gymnazijní kabinet, ale záhy i pro spolky a muzea, která zakládali. Dělili se o činnost organizační, přednáškovou i popularizační a po roce 1904 ve Varně i chod Karlovy rodiny, ve které žil jako starý mládenec až do smrti v roce 1923.

Z Plovdivu se Hermenegild Škorpil odstěhoval do Slivenu (1881-1886), kde v roce 1881 dopsal a vydal knížku *Някой бележки върху пловдивските води с подtitulem Посветява се на Комисията на снабдяването на водата в г. Пловдив*.⁹ V roce 1882 otiskl In: Първий годишен отчет на Областната реална гимназия в Сливен за учебната 1881/1882 г. práci *Геологическа карта на Южна България. Научно-практическото и приложение* s francouzským resumé (Сливен 1882, с. 9-14) a tamtéž i knížku o bulharském nerostném bohatství kovů, kamene aj. *Изкопаеми богатства изнамерени до сега в целокупна България* a v Praze dílko *Geologická mapa jižního Bulharska*. V roce 1883 ve Slivenu vydali Hermenegildovi pojednání *Едновременино море в околностите на Сливен* In: Вторий годишен отчет на Областната реална гимназия в Сливен за учебната 1882/1883 г. (Сливен 1883, с. 3-9.) a v roce 1884 druhé, rozšířené vydání geologické mapy Bulharska v bulharštině, do níž byly pojaty Dobruďža, Bulharsko a Makedonie = Bulharsko po sanstefanském míru, pod titulem *Природните минерални богатства изнамерени до сега в целокупна България съ особено зрение на геологическата карта на Южна България* (Второ издание, Сливен 1884).¹⁰ V témž roce otiskl Hermenegild stať z oblasti odborné terminologie bulharského rostlinopisu, ve srovnání s ostatními slovanskými jazyky *Българската терминология на растенията (в сравнение съ другите славянски езици)* In: Третий годишен отчет на Областната гимназия в Сливен за учебната 1883/1884 г. (Сливен 1884, с. 9-16).¹¹ V roce 1884 založil H. Škorpil

⁸ Г. И. КАЦАРОВ, *Хермингилд Вацлавов Щкорпил*, Учителен преглед XX, 1923, с. 682-685; Р. ПЕТРОВ, *Учителят по естествознание Херменегилд Вацлав Щкорпил*, Биология и химия 1983, №3, с. 54-56; А. ПЕНЕВ – Р. ПЕТРОВ, op. cit., с. 90.

⁹ Dílo je uloženo v knihovně Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě pod sign. B 864.

¹⁰ Díla jsou uložena v knihovně Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě pod sign. B 492 a B 505 (2. vydání).

¹¹ L. SKRUŽNÝ, *Bibliografie bratří Hermenegilda a Karla Škorpilů*, in: Krásný život žili, krásnou práci konali, Regionální muzeum Vysoké Mýto 2006, s. 151-158. (Tituly transkribovány do latin-

ve Slivenu muzejní spolek a muzeum, ale až v roce 1902, rok po založení Varnenského archeologického spolku, byl i zde ustaven archeologický spolek *Сливенско археологическо дружество*.¹² Ze spolupráce s bratrem Karlem vznikly práce *Pohraniční val v jižním Bulharsku*, otištěná In: Slovanský sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního a společenského života III (Praha 1884, s. 464-471) a 105 stránková knížka s francouzským resumé *Някои бележки върху археологическите и историческите изследвания в Тракия* (Пловдив-Областна печатница 1895): Ve Slivenu vydal Hermenegild Škorpil v roce 1886 i 46 stránkovou místopisně historickou studii, nazvanou *Спомен за Сливен и манастирите му (Исторически бележки)*.¹³ Jeho široké zájmy badatelské ho nutily měnit místa svých pedagogických působišť a tak v letech 1886-1894 vyučoval na Prvním sofijském chlapeckém gymnáziu, kde spolupracoval s českým kolegou, středoškolským profesorem Václavem Dobruským¹⁴ při budování sofijské archeo-

ky.) Profesor Hermenegild Škorpil byl, stejně jako profesor Josef Velenovský, schopen doplnit botanickou terminologii pro Rusko-český slovník, sestavovaný starším bratrem Vladislavem Škorpilem (1853-1918), působícím od roku 1886 na vyšším gymnáziu v Kerči. K tomu: dopis Vladislava Škorpila bratru Josefovi ze dne 7. 3. 1899 (L. SKRUŽNÝ, *Profesor Vladislav Vjačeslavovič Škorpil (15. XI. 1853 – 27. XII. 1918). 105 let od jeho jmenování správcem Státního Kerčského muzea starožitostí*, Východočeský sborník historický 13, 2006, s. 185-238, příloha 11, s. 219).

¹² С. АНДРЕЕВ, *Хермин Шкорпил (8. II. 1858 – 25. VI. 1923)*, in: Издания тна Народен музей в София, София 1927, s. XII, (VII-XVII). O založení slivenského archeologického spolku na s. XIII.

¹³ Dílo je uloženo v knihovně Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě pod sign. B 863.

¹⁴ Václav Dobruský (*11. 8. 1858 v Heřmanově Městci, + 24. (26.) 12. 1916 v Praze). I on odešel v roce 1880 na výzvu východorumelijského ředitele školství Joekima Grujeva do Bulharska, kde působil jako profesor na gymnáziích v Plovdivu (1880-1886), kde se seznámil s kolegou Hermenegildem Škorpilem a v Sofii (1886-1893), kde se stal zakladatelem a budovatelem archeologické sbírky až v roce 1893 založeného Národního muzea v Sofii a v letech 1893-1910 prvním ředitelem této celonárodní instituce. Škorpily si zneprávil nevybíravým shromažďováním všech archeologických sbírek z území Bulharska v Národním muzeu v Sofii. Zákonem z roku 1908 bylo Národní muzeum v Sofii nazývané Národním archeologickým muzeem. Mělo čtyři oddělení: starověku, středověku, numismatiky a uměnovědy. V roce 1901 založil archeologickou společnost *Българско археологическо дружество* a v roce 1909 prosadil v Bulharsku vydání zákona, zakazujícího vývoz kulturních památek ze země *Закон за запазване на старините и тяхното задължително съхранение*. Jeho zásluhou vychází od 90. let 19. století *Сборник за народни умотворения. Материали по археологията на България* a od roku 1907 periodický časopis muzea *Археологически известия на Народен музей в София*. K jeho nejvýznamnějším dílům náleží *Исторически поглед върху нумизматиката на тракийските царе*, publikované ve Sborníku s názvem *Сборник за народни умотворения за 1897 година*. Předními jeho žáky byli I. Kacarov a Bohdan Filov. Dne 1. 2. 1910 byl ředitel doc. PhDr. Josef Dobruský pensionován, vrátil se do Čech, usadil se v Praze, kde pracoval v Národním muzeu, habilitoval se a stal se soukromým docentem antické numismatiky a epigrafiky na pražské univerzitě. (*Алманах на Софийския университет* (1888-1929), София 1929, том I, с. 53; том II, с. 253-254; *OSN – dodatky III*, Praha 1932, s. 186; Т. ГЕРАСИМОВ, *Вацлав Добруски*, in: Годишен отчет на Народен музей в София VII, София 1942; Z. URBAN, op. cit, s. 48; J. FILIP, *Enzyklopädische Handbuch zur Ur- und Frühgeschichte Europas* 1. Prag 1966, s. 294; *Dějiny československo-bulharských vztahů*, s. 140; *Dějiny Bulharska*, Praha 1980, s. 323; *Енциклопедия България* 1,

logické sbírky, pozdějšího Národního muzea v Sofii. Byl častým hostem i knížecího, později carského paláce Ferdinanda I. Sasko-Koburského (1887-1918) i v jeho letoviscích v centru Varny i na břehu Černého moře, mezi Varnou a Zlatými Písky. Car Ferdinand I. měl velkou zálibu v přírodních vědách, kterou zdědil i jeho syn – car Boris III. (1918-1944).¹⁵ S rokem 1887 je spjato vydání botanických, geologických a zoologických pozorování, otisků In: Отчет на Пловдивската мъжка държавна гимназия „Александър II“ за учебната 1886/1887 г. s názvem *Върху пловдивската флора (Геологически и фаунически бележки)* (Пловдив 1887, с. 2-23).¹⁶ V témž roce vydal, společně s bratrem Karlem drobný článek s archeologickou a anticko-geografickou tematikou, v němž věnovali pozornost starobulharskému nápisu z města Jambol, zveřejněný In: Периодическо списание на Българското книжевно дружество V, книжка 21/22 (София 1897, с. 523-525) s názvem *Материали по археологията и античната география на България I (Български паметници от Ямбол)*.¹⁷ S bratrem Karlem vydali v Sofii v roce 1888 první svazek knižnice *Паметници из България, Дял I., Част I.* s názvem *Тракия. (Сакар планина и околността и)*, ve které na 90 stránkách, 1 tabulce a 10 obrázcích shromáždili svědectví o starých sídlištích, vojenských příkopech, stanicích a táborech v oblasti Sakar planiny.¹⁸ V roce 1889 vyšlo dílo geologa Toula *Geologische Untersuchungen im Ostlichen Balkan*,¹⁹ do kterého je vložena stať Hermenegilda Škorpila o geologii východního Balkánu a Hermenegild s Karlem Škorpilem vydali středoškolskou učebnici zeměpisu *География на България от братя Шкорпилови и притурка за съседните с България земи от И. Велков. Учебник за средни учебни заведения.* (Пловдив 1889, 188 с. 13 фиг.), na které společně pracovali od příchodu do Bulharska.²⁰ Druhé, přepracované a výrazně

София 1981, с. 389; П. ДРАЖЕВ (In: А. Пенев – Р. Петров, op. cit.), с. 67-71; Р. КОБЕТИЧ, *Osobnosti Chrudimska*, Chrudim 2002, s. 38; К. SKLENÁŘ, *Z Čech do Pompejí*, Praha 1989, s. 262-269; К. SKLENÁŘ, *Biografický slovník*, s. 135-136).

¹⁵ V. ŠKORPIL se v článku *Ve vzpomínkách ožívají* (In: Bratři Škorpilové ve vzpomínkách, Východočeské muzeum v Pardubicích, březen 1967, s. 31) zmínil, že strýc Hermenegild byl vychovatelem malého knížete Borise. Za Škorpilova působení v Sofii to nebylo možné, ale na letní pobyt vyjžděl car s rodinou do Varny, kde mohl zkušený pedagog vzbudit Borisův zájem o přírodní vědy. Ty pak dále prohluboval a od roku 1905 rozšiřoval RNDr. Ivan Bureš (15. 12. 1885 – 8. 8. 1980), syn profesora Josefa Bureše, zakladatel první entomologické stanice v Bulharsku i na Balkáně, vědecké knihovny, zahrad zoologické a botanické, ředitel všech carských přírodovědných ústavů v Bulharsku a sekretář Borise III. Dr. Jan BUREŠ, *Jubilejní ročenka československé kolonie v Bulharsku 1868-1928*, Sofie 1929, s. 280; *OSN, dodatky I/2*, Praha 1931, s. 808; L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové průkopníci bulharské vědy*, in: *Češi v cizině 3*, Praha 1988, s. 91-138, zde s. 94, poznámky 25 a 26 na s. 122.

¹⁶ Dílo je uloženo v knihovně Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě.

¹⁷ L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové*, s. 96.

¹⁸ L. SKRUŽNÝ, *Bibliografie*, s. 151, 15. titul.

¹⁹ С. АНДРЕЕВ, op. cit., с. XII.

²⁰ Р. ДРАЖЕВ, *Карел Шкорпил*, in: *Учителско дело* от 15. I. 1960. Učebnice zeměpisu, vydaná v roce 1889 s věnováním rodičům napsaným na 1. straně je uložena v knihovně Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě pod sign. B 503. Druhé vydání učebnice zeměpisu z roku 1892 je uloženo v knihovně Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě pod sign. B 496. Ivan Stojanov, autor

rozšířené vydání středoškolské učebnice zeměpisu, vyšlo v roce 1892 s názvem *География и статистика на княжество България за долните и горните класове за гимназиите въобще и за всички които искат да се запознаят съ Отечество си* (Пловдив 1892, 248 с., 21 фиг.).²¹

Od roku 1890 stále častěji publikují oba bratři společně. Ve druhém svazku knižnice *Паметници из България*, vydaném v roce 1890 v Sofii, otiskli Škorpilům bezmála stostránkovou stať *Черноморското крайбрежие и съседните подбалкански страни в Южна България (Археологически изследвания)* s francouzským resumé. Ve sborníku *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина II* vyšlo kratičké pojednání o výzkumu v Sofii *Средневековни церкви и гробища в София* (София – Министерството на народна просвета (по-далеч само МНП) 1890, с. 56-60) ve IV. svazku téhož sborníku otiskli studii *Черноморското крайбрежие и съседните подбалкански страни в Южна България* s francouzským resumé (София 1891, с. 102-145).²² V témž sborníku otiskl Škorpilům i stať *Антически надписи из разни краища на България* (София 1891, с. 146-155). O archeologii a antické geografii v bulharském Příčernomoří bratrům Škorpilům otiskli článek s francouzským resumé v VII. knížce výše jmenovaného sborníku *Североизточна България в географическо и археологическо отношение* (София 1892, с. 3-83) a v VIII knížce sborníku pokračování článku se stejným názvem (София 1892, с. 3-58) a článek *Надписи и изображения на конници из разни краища на България* (София 1892, с. 59-81), oba s francouzským resumé. V roce 1892 publikovali bratři společně v rakouském časopise *Archäologisch-epigraphische Mitteilungen – Arte antica a moderna XV*, článek věnovaný antické paleografii *Antike Inschriften aus Bulgarien* (Wien 1892, s. 91-110 a 204-222) a v roce 1894 v XVII. ročníku téhož časopisu, další materiály v článku s tímž názvem (Wien 1894, s. 170-212, 212-224). V roce 1896 vydali Hermenegildu Škorpilovi článek o pravěkých lokalitách Bulharska *Доисторические памятники Болгарии* In: Протоколы № 296 In: Записки Императорского Одесского общества истории и древностей XIX (Одесса 1896, с. 68-93). a v témž roce pojednání o dokladech pobytu pračlověka v Bulharsku *Первобитните люде в България**, o němž bude zmínka ještě dále. V roce 1895 bratři společně publikovali práci věnovanou krasovým jevům, nejprve

první životopisné studie o prof. Karlu Škorpilovi (Byzantinoslavica V, 1933, s. 183-234; viz poznámka 25), v roce 1894 napsal: „Tato práce se rozsahem a erudicí liší od učebnic jiných předmětů. Uvědomujeme si, že máme co činit ne toliko s učebnicí, ale se seriózním vědeckým dílem, které systematicky objasňuje utříděná fakta, předem přísně prověřená a pozorně prostudovaná.“ Též S. G. СТОЕВ (*Херман и Карел Шкорпил. По случай 10 години от смъртта на К. Шкорпил*, in: Сталинско знаме от 13. IV. 1954) vysoce hodnotí tuto učebnici.

²¹ Druhé vydání této učebnice s četnými doplňujícími poznámkami pořizeny rukou prof. Karla Škorpila věnovala paní Ing. Marie Hermová Archeologickému muzeu Regionálního muzea ve Varně. V Etnologickém ústavu AV ČR byla pořizena fotografkou Dagmar Havránkovou fotokopie celé učebnice. s poznámkami pro prof. PhDr. Antonína Robka, DrSc.

²² В. Н. ЗЛАТАРСКИ, *Карел Шкорпил*, in: Летопис на Българска академия на науките IV за 1915, 1916, 1917 г. (София 1919, с. 79 (78-83)).

ve 29. čísle 2. třídy Rozprav České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, s názvem *O krasských jevech v Bulharsku* (Praha 1896, s. 56-59) a následně, rozšířené verze francouzsky *Sources et parties des eaux en Bulgarie* v 15. sešitu III. ročníku časopisu Mémoires de la Société de speleologie (Paris 1898, s. 1-46) a bulharsky *Кражски явления (подземни реки, пещери и извори)* (Пловдив 1900, 55 с., 30 фиг.).²³

V roce 1894, nejspíše po neshodách s kolegou, klasickým archeologem Václavem Dobruským,²⁴ vyvolaných bezohledně prováděnými svozy archeologických sbírek z muzejních sání, gymnázií a knihoven v zemi do Národního muzea v Sofii, odešel profesor Hermenegild Škorpil zpět do prvního svého působiště, do Plovdivu, kde vyučoval až do roku 1900. Zde v roce 1896 v nakladatelství Chr. G. Danova vyšel jeho bulharský překlad knihy *Pravěcí lidé*, od profesora na lyonské universitě Ch. Daberra s vědeckým sdělením anthropolo-zoologicko-biologickým od Rusa Trendafilova (84 s. s obr.) s doslovem: *Първобитните люде в България от Шкорпил*, se čtyřmi vyobrazeními.

Hermenegild Škorpil stále častěji podnikal s bratrem Karlem průzkumy a výzkumy na lokalitách značně vzdálených od Plovdivu. Připomenu zde alespoň rok 1895, kdy společně podnikli podrobný výzkum reliéfu madarského jezdce. Na vlastní náklady dali postavit lešení a provedli první podrobnou kresebnou a fotografickou dokumentaci reliéfu a tří nápisů kolem něho do skály vytesaných, včetně až do té doby nikým nezjištěného nápisu spodního.²⁵ Tehdy celý komplex, včetně reliéfu, spojili s obdobím vlády chána Kruma (803-814) a výsledky publikovali v roce 1896 německy, v roce 1898 a 1932 bulharsky a v roce 1905 rusky.²⁶ V roce

²³ Uloženo v knihovně Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě pod sign. B 498, B 499 a B 502.

²⁴ В. Н. ЗЛАТАРСКИ, op. cit, c. 79.

²⁵ И. СТОЯНОВ, *Карел Шкорпил и българската археологическа и историческа наука (По случай неговата петдесетгодишна дейност в България)*, in: *Byzantinoslavica V*, Praha 1933, c. 189, 193, 223, 224; С. МАСЛЕВ, *Карел Шкорпил и България*, in: *Славяни /месечно списание тф Славянския комитет м България/ XVI. кн. 3, 1960, c. 16 (14-17); В. БЕШЕВЛИЕВ, Карел Шкорпил като епиграф. Изследвания в памет на Карел Шкорпил*, София БАН, 1961, c. 27 (25-27). В. АНТОНОВА, *Мадара. Окружен исторически музей Шумен*, София 1977, c. 18 uvedla, že první výzkum madarského jezdce se uskutečnil v roce 1884.

²⁶ Н. und K. ŠKORPIL, *Altbulgarische Inschriften*, in: *Archaeologisch-epigraphischen Mitteilungen XIX.*, Wien 1996, s. 237-248; X. и К. ШКОРПИЛ, *Могилы*, in: *Паметници из България*, Пловдив 1898, c. 11, рис. № 16 (166 с. + 70 рис.); K. Škorpil, v pojednáních *Рельефы и надписы* (s. 400-402), *Мадарское плато* (с. 191-402) v XVIII. kapitole s názvem *Памятники в окрестностях Абобской равнины* (с. 385-442) knihy *Абоба Плиска* – Материалы для болгарских древностей. (София 1905). Až po revizním výzkumu, uskutečněném v roce 1924, tedy rok po Hermenegildově smrti, Karel Škorpil, nezávisle na výzkumu profesorů G. Fehéra a G. I. Kacarova, svůj názor z roku 1895 revidoval a vyslovil závěr, že reliéf představuje thrácké jezdecké Nejvyšší božstvo, kolem kterého prabulharský chán Krum (805-814) dal vytesat nápisy (*Мадарско-Могилско плато*, *Byzantinoslavica IV/1*, c. 117-124). G. Feher (*Надписът на Мадарскит коник*, София 1928) usoudil, že reliéf je náhrobním a představuje chána Kruma. Reliéf a horní nápis byly vytvořeny na příkaz Krumova bratra Kišina a spodní nápis dílem chánů Omortága (814-831) a Malamira (831-836/7). Profesor řečtiny na Sofijské univerzitě B. Beševliev postupně publikoval dva články: v prvním, uveřejněném v časopise *Българска мисъл XII.* (1931, c. 660-667), uvádí, že

1898 vydali bratři Škorpilové knihu *Mogili* v řadě Паметници из Българско (Пловдив 1898, 165 с., 70 фиг.) s informacemi o více jak tisíci mohylách na území Bulharska, a s podtitulem Паметници из Българско článek *Паметници на град Одесос-Варна* In: Годишен отчет на Варненска държавна мъжка гимназия “Фердинанд 1“ за учебната 1897/1898 г. (Варна 1898, с. 3-45). V roce 1899 bratr Karel zahájil, ve spolupráci s Ruským archeologickým ústavem v Konstantinopoli, výzkum prvního bulharského centra Aboby – Plisky a Hermenegild poslední rok vyučuje v Plovdivu. V roce 1900 odešel do předposledního svého pedagogického působiště do Ruse (Ruščuku), kde vyučoval až do roku 1904. Zde ale již v roce 1889 s kolegou Ju. Šumljanskim, vytvořili základní fond gymnazijního přírodovědného kabinetu, pravděpodobně základ pozdější přírodovědné sbírky muzea. Kontakty s bratrem Karlem Škorpilem byly i nadále velmi úzké. Společně publikovali článek *Първата българска столица Абоба* In: Годишен отчет на Варненската държавна мъжка гимназия „Фердинанд 1“ за 1901 г. (Варна 1901, с. 3-16).

Na sklonku roku 1901 vypracovali Škorpilové, nebo snad jen Hermenegild stanovy Varnenského archeologického spolku²⁷ a dne 12. prosince roku 1901 spolek ustavili.²⁸ Prvním předsedou spolku byl v letech 1905-1923 profesor Hermenegild Škorpil. V roce 1902 Hermenegild Škorpil uspořádal a do inventární knihy gymnázia v Ruse zapsal archeologickou sbírku, kterou Karel Škorpil rozšířil v následujících letech o nové nálezy z výzkumů. Současně předložili žádost o založení archeologického muzea, která byla dne 1. ledna 1904 Ministerstvem osvěty kladně vyřízena a založení Archeologického muzea při Reálném chlapeckém gymnáziu knížete Borise v Ruse bylo povoleno a otevřeno i se sbírkou přírodovědnou. Zakladateli muzea byli bratři Hermenegild a Karel Škorpilové a přírodovědec

čení nápisů v řečtině odporuje duchu tohoto klasického jazyka. Druhý jeho článek *Надписите около Мадарския коникъ* uveřejnil v Иъвестия на Историческото дружество във София XI-XII, София 1932, s. 2. Akademik Beševliev je autorem stati: *Карел Шкорпил като етиграф*, in: Иъследвания в памет на Карел Шкорпил, София 1961, с. 25-27. Někdy je vytvoření reliéfu spojováno již s obdobím chána Asparucha.

²⁷ Stanovy Varnenského archeologického spolku jsou uloženy v Regionálním státním archivu ve Varně (fond 91/18 № 2) a byly pravděpodobně schvalovány na ustavující schůzi spolku dne 12. 12. 1901. Jsou psány na psacím stroji a tužkou jsou do něho činěny drobné vpisky. K tomu: С. СЛАВОВА, *Археологическо дружество гр. Варна. Кратка историческа спирка. Окружен държавен архив в г. Варна от 6. XII. 1958*, с. 1; L. SKRUŽNÝ, *Muzea a památníky města Varny v BLR, spjaté s činností bratří Škorpilů. I.*, Muzejní a vlastivědná práce 25, 1987, s. 242, pozn. 3; L. SKRUŽNÝ, *Bratři Škorpilové spoluzakladatelé a budovatelé Národního muzea ve Varně (100 let trvání)*, Češi v cizině 3, Praha 1988, s. 297-298. K tomu nově: А. МИНЧЕВ, *100 години варненски музей*, in: справочник Варненският музей 1906-2006, с. 5-27.

²⁸ Spoluzakladateli Varnenského archeologického spolku v roce 1901 byli kromě Karla a Hermenegilda Škorpilů, Anani Javšova a Christo Genkova (zakladatelů I. muzea ve Varně, v budově chlapeckého gymnázia již ve školním roce 1887/1888) též D. Andreev, P. Dančev, J. Dančov, D. Gabrovski, R. Mateev, N. Nestorov, achimandrita Simeon a D. Stoilov. С. СЛАВОВА, 1958, op. cit., с. 1.

Vasil Kovačev. V Ruse Hermenegild Škorpil, snad již v roce 1902, založil přírodovědný spolek *Природознательно дружество*.²⁹

Od roku 1904 vyučoval profesor Hermenegild Škorpil na gymnáziu ve Varně, ale pro neshody o metodiku vyučování se školním inspektorem zde v roce 1906 požádal o penzionování. Žádost mu byla kladně vyřízena k 1. 9. 1906. S bratrem Karlem, který až do roku 1924 pokračoval v pedagogické činnosti, se pak plně věnoval publikační, vědecké, popularizační, spolkové a muzejní práci, neboť se v roce 1906 spolupodíleli na založení Národního muzea ve Varně,³⁰ které získalo dvě přizemní místnosti varnenského dívčího gymnázia. Bratr, profesor Karel Škorpil od roku 1894 působil na chlapeckém gymnáziu odkud přešel na gymnázium dívčí, jehož byl krátce i ředitelem (v letech 1907-1908).³¹ Varnenské muzeum mělo

²⁹ С. АНДРЕЕВ, 1927, op. cit., c. XII. (VII-XVII); П. ПЕТРОВ, 1983, op. cit., c. 54-56 uvádějí, že přírodovědný spolek a muzeum v Ruse byly založeny v roce 1902. Tento údaj převzal L. SKRUŽNÝ, 1988, op. cit., s. 96. Nejasnosti zcela odstranil v dubnu roku 1999 vydaný sešit VII. ročníku bulharského věstníku *Музей*, ve kterém byly otištěny dva články o muzeu v Ruse. Pod ústředním titulkem *95 години Исторически музеи – Русе* М. БЪРЧУВА, *Първият музей в Русе*, *Музей* VII, април 1999, c. 1, 3. АНОНИМ, *Летопис на Историческия музей – Русе*, *Музей*, април 1999, c. 12. Z článků je patrné, stejně jako z nestránkovaného průvodce D. Ivanova a kol. (Окръжен Исторически музей - Русе), že muzeum bylo založeno bratry Škorpily dne 1. 1. 1904.

³⁰ Založení Národního muzea ve Varně na ustavující schůzi, konané dne 11. 6. 1906 předcházelo založení Varnenského archeologického spolku, v jehož stanovách je zakotvena povinnost členů získávat, studovat a uchovávat památky, spjaté s minulostí Varnenska, Burgaska a Anchialska. & 3 zdůrazňuje, že posláním muzea je dokumentace (v originálech, modelech, fotografiích a tiscích) minulost i současnost města Odessosu – Varny a Varnenska sběry, dokumentací a uchováváním archeologických, etnografických, historických a uměleckých předmětů i údržbou nemovitých památek a shromažďováním dokumentů národního obrození Bulharska. Toho mělo být podle & 4 dosahováno archeologickými národopisnými, historickými a geografickými průzkumy a výzkumy, publikováním a popularizací výsledků práce (Regionální státní archiv ve Varně, fond 91/18 № 2 Předsedou spolku byl zvolen Hermenegild Škorpil. Podrobněji v článku věnovaném Karlu Škorpilovi.

³¹ Josef Velenovský (1858-1949) absolvent filosofické fakulty pražské univerzity, český paleontolog, botanik, zabývající se fytopaleontologií, floristikou, systematikou a morfologií vyšších rostlin a mechů i mykologií. Asistent (1883-1885), docent (1885-1892), mimořádný (1892-1898) a řádný profesor srovnávací botaniky na filosofické fakultě (1898-1920) a poté na přírodovědné fakultě (1920) Univerzity Karlovy v Praze. Autor děl: *Atlas rostlinstva pro školu a dům* (1887), *Květena českého cenomatu* (1889-1890), *Flora Bulgarica* (1891), *Mechy české* (1897), *Flora Bulgarica*, supplementum I (1898), *Játrovky české I-III (1901-1903)*, *Vergleichende Morphologie der Pflanzen I-IV* (Srovnávací morfologie rostlin 1905-1907), *České houby* (1920-1922), *Systematická botanika* (1922-1926), *Monographia Discomycetum Bohemiae I-II* (1934). V díle *Přírodní filosofie* (1921-1922) se zabýval filosofií a paranormálními jevy, což vyvolalo nesouhlas kolegů. Ve 30. letech 20. století se dostal pod vliv krajního spiritualismu a okultismu, což vyvrcholilo v díle *Poslední moudrost čili Nauka o kosmickém duchovnu*. Bulharské květeně věnoval v prvních letech 20. století tři německy psané články: *Neue Nachträge zur Flora von Bulgaria* (1902), *Nachträge zur Flora von Bulgaria* (1903) a *Eine Novitäten aus Bulgarien* (1904) a jeden článek květeně Orientu: *Beiträge zur Flora des Orients* (1905). Lit.: OSN XXVI, Praha 1907, s. 507-508; B. KOČÍ, *Malý slovník naučný*, Praha 1923, s. 2003; *Malá československá encyklopedie* VI, Praha 1987, s. 486; *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech dílech* 4, Praha 1998, s. 536; J. TOMEŠ a kol., *Český biografický slovník XX. století III, Q-Ž*, Praha 1999, s. 442-443; *Česko A-Z*, Praha 2005, s. 463.

oddělení archeologické, historicko-geografické, umělecké a etnografické, dále knihovnu a archiv. K nim záhy přibýly sbírky přírodovědné prezentované geologií, botanikou, zoologií, ichtyologií a entomologií. V botanice oba bratři Škorpilové spolupracovali s profesorem systematické botaniky Josefem Velenovským (1858-1947),³² autorem díla *Flora Bulgarica* (Praha 1891 a 1898 rozšířené vydání), který několika variantám, do té doby neznámých rostlin, dal přídomek Škorpili. Václav Škorpil uvádí, že po strýci a otci bylo pojmenováno na 23 rostlin.³³ Po profesoru Hemenegildu Škorpilovi snad 13 a asi 10 po profesoru Karlu Škorpilovi. Jsou to např.: „Augestroemi Škorpili“, „Crocus Škorpili“, „Ornithogalum Škorpili V“, „Probus Škorpili“, „Rhododendron Škorpili“, „Sedum Škorpili“, „Thymus Škorpili“, „Tritillaria Škorpili“ ad. V roce 1906 vydali bratři Škorpilové v Praze, v 6. ročníku časopisu České muzeum filologické články *Šest řeckých nápisů z Plovdiva*. Penzionovaný Hermenegild Škorpil se podílel na činnosti Varenského archeologického spolku a dokumentaci předmětů v muzeu uložených, byl obětavým a neúnavným propagátorem a popularizátorem výsledků práce spolku i muzea, lektorem spolku přednášejícím ve Varně a dalších kulturních centrech země, ale též ve vesnicích, kde byly učiněny archeologické nálezy nebo tam kde je předpokládali. Redigoval spolkové věstníky, *Известия на Варненско археологическо дружество*, kterých od roku 1908 do jeho smrti vyšlo osm svazků a ročenky s názvem *Годищен отчет на Варненско археологическо дружество*, vydávané od roku 1907 i jiné tisky muzea, např. katalogy výstav a průvodce výstavami. S bratrem Karlem, který pokračoval i nadále v pedagogické činnosti, prováděl archeologické výzkumy na území Varny např. starých římských lázní, časně křesťanské baziliky na Hadím vrchu („Илан теpe“) u obce Džanавара, dnes součásti Varny, a skalního kláštera „Aladža manastir – Аладжа манастир“. S archeologickou činností Hermenegilda Škorpila jsou spjaty dva cenné nálezy, vystavované ve stálé expozici Archeologického muzea ve Varně – pečeť cara Borise, která zdobila hlavičkový papír muzea škorpilovské éry po roce 1921 a zlatý relikviář z časně křesťanské baziliky na návrší „Илан теpe“³⁴ u Džанавары. Nález pečeti knížete Borise I. publikovali Hermenegild a Karel Škorpilové v článku *Печат на княз Михаил – Борис*, uveřejněním ve výše citovaném zpravodaji ИВАД VII (Варна 1921, с. 108-118). Lze předpokládat že byl i spoluautorem článků uveřejňovaných ve spolkových časopisech pod šifrou III (uvedeny ve stati o Karlu Škorpilovi). V roce 1909 publikoval s bratrem Karlem In: ИВФД II články: *Римският водопровод в гр. Варна* (Варна 1909, с. 3-8); *Разкопки на могили в гр. Варна* (Варна 1909, с. 8-14); *Обяснение към плана на град Варна* (Варна 1909, с. 54-71); *Откритието в ка-*

³² J. VELENOVSKÝ, *Flora Bulgarica*, Praha 1898.

³³ V. ŠKORPIL, op. cit., s. 31; L. SKRUŽNÝ, 1988, op. cit., s. 94.

³⁴ V. ŠKORPIL, op. cit.; A. МИНЧЕВ, *Шкorpил започва разкопките на базилика в Джанавара*, in: Черно море, брой 174 (1723) от 31. VI. 1997; С. БОРАДЖИЕВ, *Приносът на Карел Шкorpил и А. Рашенов за изследванията на църквата на Джанавар теpe във Варна*, in: Културната интеграция между чехи и българи в европейската традиция. VII лятна научна среща Варна '99, София 2000, с. 185-194.

нала (Варна 1909, с.75-76); *Песъчливият насип между морето и езерото* (Варна 1909, с.76-77) а *Изнесени старини от град Варна* (Варна 1909, с. 77-78), в roce 1910 tamtéž ve III. ročníku rozsáhlou zprávu o výzkumech Varny: *Odesos u Varна* (Варна 1910, с. 3-23). Profesor Hermenegild Škorpil realizoval řadu přírodovědných, botanických, dendrologických sběrů, výzkumů geologických, např. zkamenělého či kamenného lesa,³⁵ nazývaného v bulharské odborné literatuře *Побити камъни* - dikilitaš s pravěkým kultovním místem, pramenům Devny, o nich otiskli s bratrem Karlem článek *Девненски извори* In: ИВАД III (Варна 1910, с. 89-92). V roce 1911 publikovali výsledky výzkumů na území Varny a Reky Devny v článku *Материали за град Варна* In: Пети годишен отчет на Варненско археологическо дружество за 1910 г. (Варна 1911, с. 8-18) а stať *Пазители на походите* In: ИВАД IV (Варна 1911, с.69-73 с табл.).

Hermenegild Škorpil prozkoumal Zlaté Písky а zjistil, že jsou pohyblivé, což nebráno v nedávné době v úvahu, vážně poškodilo četné stavebníky, budující své honosné residence na jejich svazích.

V roce 1906 Hermenegild Škorpil s bratrem Karlem uskutečnili výzkum thrácké mohyly,³⁶ ze které 10. listopadu 1444 řídil sultán Murad II. (1421-1451) bitvu u Varny. Mladičkový, dvacetiletý uherský а polský král Vladislav III. Jagellonský při nerozvážném, vrchním velitelem Hunyadym nechváleném, útoku na Murádovu pozice padl. Tím nastal v bitvě zvrát v neprospěch křesťanského vojska, složeného nejen z Maďarů а Poláků vedených zkušeným uherským válečníkem Janem Hunyadym (1407/9-1456), ale též ze 300 českých husitů – na Slovensku působících Jiskrovců, vedených hejtmanem Čejkou. Na varnenském bojišti padli Slováci, Rumuni, Srbové, bulharští dobrovolníci i Italové. Škorpilové věnovali této problematice, kromě prvního skromného památníku, vybudovaného na náklady města, i pět publikací. V roce 1908 to byla informace s názvem *Писмото на цар Николай I за поставяне паметник на Владислава във Варшава*, (Варна 1908, с. 70) In: ИВАД I, за 1908 година, dále článek *Походът на Владислав през България в 1444 г. и битка при Варна*, otištěný In: с 1 карта ИВАД I за 1908 г. (Варна 1908, с. 1-67 с карта) а informace *Владиславов отдел при Варненския музей* In: ИВАД I за 1908 г. (Варна 1908, с. 69), а drobný článek *Предполагаяният гроб на Владислав Варненчик*, uveřejněný ve spolkové ročence *Четвърти годишен отчет на Варненско археологическо дружество за 1909 година* (Варна 1910, с. 13-15). U všech uvedených článků je jako autor uveden Škorpil. O třináct let později, в roce 1923 vydali bratři dvaatřicetistránkovou brožuru s mapou *Владислав Варненчик 1444-1923* s podtitulem *Издава Варнен-*

³⁵ V. ŠKORPIL, op. cit., s. 31; O. KROUPA, *Nové výzkumy „Kamenného lesa“ v Bulharsku*, Věda а život XXXII (XLVII) 1987, č. 11, s. 809-810.

³⁶ V. ŠKORPIL, op. cit.; L. SKRUŽNÝ, 1988, op. cit., s. 102-103; L. SKRUŽNÝ, *Muzea а památníky Varny v BLR, spjaté s činností bratří Škorpilů II.*, Muzejní а vlastivědná práce 26, 1988, s. 42.

ско археологическо дружество по случай идването на Полските гости през 1923 година (Варна 1923).³⁷

Dnes má památník nazvaný Parkové muzeum bojové družby roku 1444 již jen zčásti podobu, kterou mu vtiskli bratři Škorpilové. První proměna nastala v roce 1935, kdy podle návrhů architektů Frangja a Muszenského a Ing. Sapareva, byl do trácké mohyly na úrovni terénu prolomen vchod, kterým se vstupuje ke kenotafu Vladislava III. Varnenčika a hluboko pod ním se nalézají původní trácká hrobová komora. Proti vchodu ke kenotafu stojí socha vojevůdce křesťanských vojsk Jánoše Hunyadyho. V sousedství, při úpatí druhé mohyly je rozmístěno šest kvádrů s vytesanými znaky křesťanských zemí, jejichž bojovníci v bitvě u Varny padli. Poslední proměnu doznal památník v roce 1964 při příležitosti 520. výročí bitvy. Tehdy byla v parku postavena moderně řešená muzejní budova s expozicí, na jejímž uspořádání se svými exponáty podílela: tehdejší Regionální muzeum ve Varně, mimo jiné i nálezy z bojiště, které shromáždili bratři Škorpilové, a muzea ve Varšavě, Budapešti, Bukurešti i naše Vojenské historické muzeum v Praze.³⁸ Dnes je areál „Parkového muzea bojové družby roku 1444“ již vyňat z objektů spravovaných Regionálním muzeem ve Varně. Má samostatný statut, ale stejně jako Vojenské námořní muzeum ve Varně zůstává spjato se s materiály shromážděnými bratry Škorpily, druhé jmenované především s osobou Karla Škorpila.

Profesor Hermenegild Škorpil se s bratrem Karlem aktivně podílel i na fotografické dokumentaci po osvobození rychle se měnícího města Varny. Bulhaři se zbavovali toho, co jim připomínalo pět století trvající tureckou porobu. Zásluhou Škorpilů byla zachráněna na fotografiích řada tureckých památek, které nenávratně zmizely při asanaci města a některé z nich společně publikovali a některé jako např. Tureckou kašnu uchovali v muzejních sbírkách. Ve druhé ročence *Втори годищен отчет на Варненско археологическо дружество за 1907 г.* otiskli článek *Цитаделата барут-хане* (Варна 1908, s. 24-26) a ve II. ročníku *ИВАД Турските укрепления във Варна от 1828 и 1834 г.* (Варна 1908, s. 33-53). Škorpilové zainteresovali Ing. Jaroslava Knoba, na obrazové dokumentaci (v letech 1911-1912) Varny. Ing. Knob na svých akvarelech zachycoval nejen typickou tureckou architekturu, ale i stavby bulharského národního obrození, interiéry domů i jejich detaily, např. komíny, krytinu, krby, pece, vrata vjezdů aj. Akvarely Ing. J. Knoba byly zastoupeny ve výstavě, uspořádané Škorpily. Hermenegild Škorpil

³⁷ Na s. 22 poslední citované publikace je reprodukována fotografie hostí v oddílu muzea Vladislava Varnenčika. Zprava: československá konsul ve Varně J. Kadlec, K. Škorpil, delegát Československa v Sofii J. Küncl-Jizerský, delegát Polska v Sofii Dr. T. Grabovski, H. Škorpil, československý vicekonsul v Sofii p. Schafl a polský konsul v Sofii M. Rogalski. Táž fotografie byly otištěna D. Christovou v článku *Вековен юбилей честват варненските музеи*, in: *Черно море* от 5. X. 2001.

³⁸ L. SKRUŽNÝ, 1988, op. cit., s. 42-43.

k výstavě vydal i katalog.³⁹ Několik akvarelů Ing. Jaroslava Knoba je uloženo v Muzeu národního obrození ve Varně, které zde, laskavostí paní ředitelky muzea starší vědecké pracovnice muzea Stanky Dimitrové reprodukuje, několik vyinstalovaných na výstavě *Češi a Varna po osvobození*,⁴⁰ byly již publikovány.⁴¹

Od roku 1907 prováděli Škorpilové výzkum Aladža manastiru. První zprávu publikovali pod šifrou III v roce 1908 In: *Втори годишен отчет на Варненско археологическо дружество за 1907 г. в příspěvku Аладжа манастир* (Варна 1908, с. 35-36) Skalní klášter nazývaný Aladža manastir – Аладжа манастир byl založen ve 13. století a zanikl po tureckém vpádu na konci 14. století. Náčrtek klášterního oltáře, pořízený snad Karlem Škorpilem v roce 1907 nebo 1908 je opatřen poznámkami psanými česky a jednou bulharsky.⁴² V roce 1913 publikoval s bratrem Karlem drobné příspěvky, jeden věnovaný milníkům *Милиярни колони от град Русе* In: *ИВПД V* (Варна 1912, с. 3-4), druhý antickému pokladu mis *Находка на сребърни тасове до гара Синдел* (Варна 1912, с. 24-25) a třetí výzkumu v Balčiku *Балчик* (Варна 1912, с. 57-62) publikované v témž časopise. V roce 1913 společně publikovali obsáhlou práci s francouzským resumé *Археологически бележки от Странджа планина*, otištěnou In: *Известия на Българско археологическо дружество III, 1912/1913* (София 1913, с. 235-262). V roce 1915 zahájil Hermenegild Škorpil výzkum unikátní, časně křesťanské trojlodní baziliky, postavené ve 4. století a zaniklé ve století 6. Bazilika s mramorovými sloupy a apsidou, byla postavena z opracovaného kamene a cihel a vyzdobena mramorem. Stavba stála na vyvýšenině tzv. Hadím vrchu (Илан теpe), zvaném též Džanavara tepe nad vesnicí Džanavarou, tehdy vzdálené 4 km jihozápadně od Varny. Výzkum zde pokračoval až do roku 1919. Před bazilikou byla čtyřboká přístavba, ze které byla v každém ze čtyř rohů vyzdvížena čtvercová stavba, z nichž dvě východní měly charakter věží. Podlaha jedné západní místnosti byla pokryta geometrickou mozaikovou, druhá místnost byla baptisteriem. Podlahy ostatních místností pokrýval mramor. V sousedství oltáře byla odkryta zděná

³⁹ X. ШКОРИП, *Варна във картини-Каталогъ на изложба на панорами, картини, планове, албуми, атласи, чертежи, стереоскопични снимки, ликове и др. Варна, юли 1912 г.*, с. 8-30, с. 12.

⁴⁰ Výstava „Češi a Varna po osvobození“, instalovaná ve výstavní síni Archeologického muzea Regionálního muzea ve Varně při příležitosti konání VII. letního vědeckého setkání v červnu roku 1999 na téma „Kulturní integrace Čechů a Bulharů v evropské tradici“.

⁴¹ L. SKRUŽNÝ, *Funkce a vývoj otopných zařízení v období od paleolitu po novověk. (Z historie otopných zařízení)*, in: *Svorník 1, Ústí nad Labem 2002*, s. 7-42, obr. 15 na s. 26. (reprodukce kachlových kamen z Varny, zachycených na akvarelu Ing. Jindřichem Knobem v roce 1912). V roce 2001 byla s textem Stanky Dimitrovoy vydána sloha 12 barevných pohlednic 103x151 mm – reprodukci akvarelů Ing. Jindřicha Knoba jako „Varna 2001“. Ve sloze jsou i Knobovy akvarely Zkamenělého lesa a skalního kláštera Aladža, další akvarel Aladža manastiru je reprodukován v průvodci V. Kinova z roku 1999 (viz pozn. 42).

⁴² В. КИНОВ, *Аладжа манастир*, Варна – Археологически музей 1999. nestránkováno (zde reprodukováno náčrtek profesora Karla Škorpila z roku 1908); В. КИНОВ, *Братя Шкорпил и Аладжа манастир*, in: *Културната интеграция между чехи и българи в европейската традиция. VII лятна научна среща. Варна '99, София 2000*, с. 195-202.

hrobka se dvěma schránkami a kostrami. Pod mramorovým oltářem, byla ve speciální skryši ostatková alabastrová skříňka - miniaturní sarkofág a v něm další stříbrná skříňka a v té zlatá polodrahokamy posázená a červeným emailem zdobená skříňka s ostatky neznámého světce, odborníky datovaná do 4.-5. století.⁴³

V roce 1920 bratři Škorpilové publikovali článek *Древнебългарски паметници* In: Статии из българската история (издание на Комитета от офицерите на Варненския гарнизон за събиране пожертвования в полза на фонда „Българска история и археология“) (Варна 1920, с. 9-12) a v roce 1921 obsáhlejší článek s tímž názvem In: Статии из българската история, притурка към Известия на Варненско археолоническо дружество VII (Варна 1921, с. 9-27). V roce 1921 publikovali článek věnovaný dvacetiletí existence Varenské archeologické společnosti *Двадесетгодишна дейност на Варненско археологическо дружество (1901-1921)* In: ИВАД VII (Варна 1921, с.3-84), jako první v Bulharsku odkryli bratři Škorpilové nákolní osadu v kanále, spojujícím jezera Varneské a Beloslavské⁴⁴ a publikovali unikátní nález pečeti knížete Borise Michala (852-899) *Печат на княз Михаил-Борис* In: ИВАД VII (Варна 1921, с. 108-118). V témž časopise publikovali ještě článek: *Преглед на древнебългарските паметници* (Варна 1921, с. 118-128). V roce 1922 otiskli pod jménem Шкорпил ve varenském měsíčníku s názvem *Вечерни часове I* seriál pěti článků se společným titulkem *Какво може да се види във Варненския музей* (Варна, брой 1, от 13. III. 1922; брой 2, от 8. IV. 1922; брой 3, от 6. V. 1922; брой 4, от 4. VI. 1922 и брой 5, от 24. VI. 1922). Citovaný článek vyšel jako samostatná čtyřicetistránková příloha ročenky *Вечерни часове 1922*. Poslední opět společnou prací obou bratří Škorpilů bylo napsání a vydání příležitostní dvaatřicetistránkové publikace s mapou *Владислав Варненчик 1444-1923 /по случай идването на полските гости през 1923 г./* (Варна-Варненското археологическо дружество 1923).

Již za života se dostalo profesoru Hermenegildu Škorpilovi zasloužených uznání a vyznamenání. První přišlo z rodného Vysokého Mýta, když ho v roce 1889 Městské muzeum jmenovalo svým dopisujícím členem⁴⁵ pak následovala jmenování další, která jsem nikdy neviděl, nepodařilo se mi zjistit kde jsou uložena. Podávají o nich svědectví St. Andeev⁴⁶ i dodatky Ottova slovníku naučného,⁴⁷ pro která pravděpodobně dal podklady bratr Karel. Oba prameny uvádějí, že byl dopisujícím členem Říšského archeologického ústavu se sídly v Berlíně,

⁴³ А. МИНЧЕВ, 1997, op. cit.; V. ŠKORPIL, op. cit., s. 32-33; С. БОЯДЖИЕВ, *Приносът на Карел Шкорпил и А. Рашенов за изследванията църквата на Джанавар тепе в Варна*, in: Културната интеграция между чехи и българи в европейската традиция. Материали от VII лятна научна среща Варна '99, София 2000, с. 185-194.

⁴⁴ Я. ГОЧЕВ, *Живот отдаден на археологията*, in: Компас, брой 24, от. 10.-17. VI. 1979.

⁴⁵ *Padesát let městského muzea ve Vysokém Mýtě 1884-1934*, Vysoké Mýto 1935, s. 12-14.

⁴⁶ С. АНДРЕЕВ, op. cit., s. XIV. Též úmrtní oznámení rozesílané Varnenským archeologickým spolkem; L. SKRUŽNÝ, 1988, op. cit., s. 98.

⁴⁷ *OSN, dodatky VI*, Praha 1942, s. 784.

Římě a Athénách, Rakouského archeologického ústavu ve Vídni, členem Přírodovědné společnosti v Petrohradě, Ruského archeologického ústavu v Konstantinopoli a Archeologického ústavu v Sofii.

Když dne 25. června 1923 profesor Hermenegild Škorpil zemřel, Varnenský archeologický spolek rozhodl, že bude pohřben, podle jeho přání, vysloveného již v roce 1921, u raně křesťanské baziliky na Hadím vrchu u vesnice Džanavara, kterou v letech 1915 až 1919 zkoumal. Jak bylo rozhodnuto, tak se i stalo a byl zesnulému vystrojen důstojný státní pohřeb.⁴⁸ Na Hadí vrch k poslednímu odpočinku ho doprovodily zástupy Varnenců i vesničanů ze širokého okolí. Měl pravoslavný pohřeb a vezli ho v otevřené rakvi,⁴⁹ což dokládá fotografie. Nad jeho hrobem byl vztyčen jeden ze sloupů baziliky.⁵⁰ Dnes je hrob zastíněn vzrostlým akátem, v jehož koruně spoře sloup prosvítá.⁵¹

Profesor Hermenegil Škorpil 26 let pracoval v bulharském školství a 43 roků spoluvytvářel pevné základy bulharské archeologie, muzeologie, muzejní osvětové práce publikační i přednáškové činnosti. I když již více jak osm desetiletí sní věčný sen v sousedství raně křesťanské baziliky, jeho dílo žije a pokračuje v něm čtvrtá, pátá i nejmladší šestá generace vědců a muzejníků. Dnes je celá někdejší budova dívčího gymnázia ve Varně sídlem ředitelství Regionálního muzea ve Varně a pracoviště Archeologického muzea se stálou archeologickou expozicí, expozicí ikon, numismatickou expozicí, zachycující vývoj směny na území Bulharska od nejstarších dob po osvobození země v roce 1878. Je zde výstavní sál pro krátkodobé výstavy, reprezentační zasedací síň a knihovna, archiv atd.. Bysty profesorů Hermenegilda a Karla Škorpilů jsou umístěny v patře proti vstupnímu schodišti, a jejich obrazy v již zmíněné zasedací síni muzea.

⁴⁸ V. ŠKORPIL, op. cit., s. 33.

⁴⁹ V. ŠKORPIL, op. cit., s. 33 ve vzpomínkovém vyprávění uvádí, že se strýcova pohřbu pro zahraniční pobyt nezúčastnil. Pak se zmiňuje, že strýc byl katolík a jeho rakev byla přikryta víkem. Ale skutečnost byla jiná. Nejen profesor Karel Škorpil, ale i jeho bratr Hermenegild přestoupili na pravoslavnou víru. Dochovaná fotografie z pohřbu dokládá, že i Hermenegild byl k hrobu nesen v otevřené rakvi a provázen pravoslavným knězem. Nás to neudivuje, víme-li, že jejich přítelem z nejbližších byl archimandrita Inokentij Sofijskí, zakladatel varnenské muzejní sbírky ikon.

⁵⁰ Strom u hrobu Hermenegilda Škorpila byl vysazen nejdříve na podzim roku 1923, anebo na jaře 1924.

⁵¹ Marie Hermová (Za Karlem Škorpilem. Svět v obrazech XXXV, 1979, číslo 29, s. 30-31) použila fotografii odkryté časně křesťanské svatyně na Hadím vrchu u Džanavary, z doby mezi lety 1923-1924. Hrob Hermenegilda Škorpila je ještě bez litinového ohrazení a strom u hrobu není vysazen. V publikaci *Bratři Škorpilové ve vzpomínkách*, vydané Východočeským muzeem v Pardubicích v březnu 1967 je na obrazové příloze snímek hrobu Hermenegilda Škorpila asi z léta roku 1958 s Ing. Marií Michajlovou ml. a jejím bratrem Alexandrem Michajlovem se syny Ivanem, Andrejem a Miroslavem. Na fotografii z roku 1999 (L. SKRUŽNÝ, *Bratři Karel a Hermenegild Škorpilové a bulharská středověká archeologie*, *Archaeologia historica* 26, 2001, s. 487-499, zde obr. 3 na s. 490) s účastníky VII. letního vědeckého setkání Varna '99 se již sloup téměř úplně ztrácí v koruně stromu.

® Za jazykovou úpravu bulharsky psaných textů upřímně děkuji paní Ing. Marii Hermové.

Výbor ze zajímavé korespondence prof. Hermenegilda Škorpila

Uspořádal: Ludvík Skružný

Příloha I.

Dopis Hermenegilda Škorpila Čeňku Chvojkovi (1850-1914), zakladateli muzea v Kyjevě.

Київ – Архив музея, порядовый документ Ф.2.03, № 1003

Ctěný pane!

U bratra v Plzni jsem viděl Vaše dvě brožurky o: 1) раскопки 1901 г. въ области Трипольской культуры. С. Петербургъ 1904 и 2) Поля погребеній въ среднемъ Приднепровье / раскопки В. В. Хвойко 1892. С. Пет. 1901, 190 s.

Zajímají mne zvláště Vaše výzkumy v tripolské kultuře, poněvadž něco podobného nalézáme v Bulharsku, jenže barevné střepy málo kdy se (jen někdy ozdoby na šedém základě tuhou). Podobné sošky Vaším, také jaké nalézáme v Rumunsku u Cucuteny (blízko Jassy). – Bulharské землянки tvoří mohylové kopce ploché na vrchu, rozměru často značných Tyto kopce se skládají ze směsi hlíny, popele, střepů nádob, křemenných od kostěných a roh. předmětů, kamených nástrojů, někdy i sošky Vašeho typu aj. Celé vrstvy jsou vypáleny červeně jak cihly. – Myslím, že sloužily ty kopce za obranné, jako posice Tyto dny se vracíme do Bulharska do Varny, kde žiji nyní v pensi. Jsem předsedou Varnenského archeologického spolku, který má museum (založené před krátkou dobou). Pátráme po památkách města Varny, hledáme hrob krále Vladislava, padlého u Varny 1444 a podnikneme na jaře rozkopání mohyl nedaleko města.

Těšilo by mne, kdyby Jste mně poslal k prohlédnutí druhé Vaše výzkumy, které objasňují tripolskou kulturu (tuším, že ji nazývá Dr. Píč) „egejskou“. Nevím kde je pojednáno o této kultuře (sdělte mně prosím literaturu).

S veškerou úctou

Prof. H. Škorpil (formou podpisu)

Vysoké Mýto

16./29.X. 1907 г.

Poznámka: O prázdninách roku 1907 podnikl prof. Hermenegild Škorpil cestu do Čech se synovcem Václavem Škorpilem (synem Karla Škorpila). Z Luhačovic též odeslán dopis sestřenici Josefce Jirečkové (Příloha V.) K tomu V. Škorpil, 1967, op. cit, s. 23 a 31. V knížce vzpomínek *Bratři Škorpilové ve vzpomínkách*, Výchoďočeské muzeum Pardubice březen 1967 je reprodukována fotografie, na které je profesor Hermenegild Škorpil uprostřed. Po jeho pravici stojí Václav Škorpil (syn Karlův) a vlevo Liduška Škorpilová (dcera Jaroslavova).

Z rodinné korespondence

Příloha II.

Dopis strýci Hermenegildu Jirečkovi (1827-1909) napsaný Hermenegildem Škorpilem v Sofii, dne 20. listopadu 1892

Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě i. č. 2060

Milený strýčku!

S velikým potěšením jsem obdržel zasláný Rodokmen⁵² a sedmý arch Vašich „Pamětí“.⁵³ Nevíte ani jak milé jsou upomínky ty v daleké cizině. Velké jsou zásluhy Vaše o průzkum V. Mýtska; mravenčí jest píle Vaše. Jméno „Lhota!“ zdá se pocházeti z „lgota“, značící v ruštině „osvobození od jistých dávek na určitý čas“. „Lgotnyje gody“ t. j. milostivý rok /Gnadejahre, Erlassenngsjahre/. Voják se říká, že je na „lgotach“ /t. j. slouží s nějakou výsadou jako dobrovolník atd./ Dle toho by se dalo soudit, že „Lhoty“ byly výsadní osady /snad Přemyslem založené a Němci obydlené/. V pozemcích p. Nového ve Šnakově je jedno místo zvané „Krchof“, jak se povídá, byli zde prý pohřbeni Rusové (?), když táhli krajinami těmi na začátku našeho století. „Krchof“ nalézá se v úhlu, mezi Slatinou a dráhou.

Velmi důležité by bylo, kdyby Jste prohlédl veškeré nálezy míst na celém Vysokomýtsku; není pochybností, že by se v nálezech našlo dost zajímavostí k vysvětlení historického místopisu atd. Podobný seznam by se dal zaopatřit z gruntovních kněh (?) neb odjinud.

Velmi důležité by i bylo, kdyby Jste ve Vašich „Pamětech“ sebral a vydal veškerý materiál o předhistorické době V. Mýtska s popsáním a vyobrazením pravěkého materiálu, nalézajícího se ve sbírkách Mýtského muzea /jako např. kamenné mlaty, ze Slatiny, Vanic atd./ V Archeologických Památkách jsou, tuším, opsány nálezy popelnic atd. od břehů Orlice, mezi Chocní a Sruby. Uveřejněním známého dosud materiálu o pravěku V. Mýtska, by se prohloubil interes o sbírání mlatů atd. není žádné pochybností, že existují v krajině naší četné pravěké osady po kraji řek, pramenů atd. Kde se nalézají pole v místech osad, zajisté se vyorávají střepy hrubých nádob, a časem kamenné mlaty atd. Vedle osad kam.(enné) doby nalezly se i osady bronzové doby. Dokladem k tomu, že nálezy ty propadají z neznalosti, svědčí tento známý příklad. Mezi Kouty a Šnakovem jsou prameny; zde nalezl souseď p. Nového /před lety/ při kopání, nějaké bronzové věci. Nebylo by zlé, kdyby se dopsalo tomu pánovi /majiteli statku ve Šnakově; jméno jeho si nepamatují/.

⁵² Rodokmen rodiny Jirečkovské v král. věnném městě Vysokém Mýtě, číslo 77 Litomyšlského podměstí. Zpořádal a vydal Hermenegild Jireček v říjnu r. 1892.

⁵³ Paměti města a kraje vysokomýtského.

Z „Pamětí mám jen 47 a poslední 74 arch; všech sedm archů. buďte tak laskav a zašlete mně ostatní. Karlovi, pod adresou do V.(elikého) Trnova, zašlete, prosím, všech 7 archů. Tiskové chyby v rodokmenu jsem si povšiml až po obdržení Vašeho psaní. Pro sebe jsem si vyhradil v Rodokmenu jednu stránku, která však zůstane, tak myslím teď, prázdnou jako tetičky Pepy. Ostatně mám snad ještě dost (?) času, abych všechno vynahradil (?). Rodokmen bude nám všem milou upomínkou na Vás.

Tetičce,⁵⁴ sestřenkám⁵⁵ a Vám nejsrdečnější pozdrav od Vašeho
Hermína

Příloha III.

Výňatek z dopisu tetičce Josefce Jirečkové, napsaného v Russe Hermenegildem Škorpilem dne 16. května 1902.

Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě i. č. 2063

... Abych nezapomněl na ty volby, o nichž jsem Vám dodal předběžnou zprávu. Z čista jasna jsem dostal úřední nařízení zdejšího krajského soudu, abych ten a ten den byl přítomen volbám do národního shromáždění v sekci Sarsanlare. Kouknu na mapu a s hrůzou jsem poznal, že to je 85 kilometrů daleko v přímé čáře od Ruščuku (Ruse). Na vytáčky, že bych tam nejel snad, nebylo pomyslení, poněvadž zákon tresce nezúčastnění se vězením od 2 do 6 měsíců a trest od 500 do 800 fr. Cesta trvala dva dny, volba jeden a zpáteční cesta /t.j. jeden/ dva dny. Jel jsem s prokurorem zdejšího soudu. Počasí po celou dobu bylo překrásné. Když jsme vyjeli z města, zastavili jsme se v továrně u p. Trnky (od něhož jsem si vzal cestovní kožich a do kapsy malý revolver. Když jsme přijeli do sekce, přivítali nás dva důstojníci, kteří sem dorazili s rotou vojska ze Silistry, aby byli k naší dispozici v případě nepokojů. Kmet (t.j. starosta) nás pozval k sobě na byt. Již na cestě v okresním městě Tutrakánu /odkud jsem Ti poslal lístek/ jsme se dozvěděli, že v naší sekci to není v pořádku a že se očekávají mazanice mezi vládními a opozičníky. V naší sekci hlasovalo 9 vesnic; o pěti jsme se dozvěděli, že jsou opoziční /Stambulisté/. Mezi našimi voliči byla asi polovička Bulharů a polovička Turků s jinými ještě pronárody, jak se zmíním dáleji. Bylo to k večeru, když jsme dojeli

⁵⁴ Julie Jirečková, rozená Vokounová (20. 5. 1847 – 16. 3. 1928) se provdala za JUDr. Hermenegilda Jirečka dne 30. 8. 1870.

⁵⁵ Hermenegild Jireček měl tři dcery. Nejstarší: Marie Františka Julie Jirečková (30. 4. 1872 – 18. 3. 1934). Prostřední: Noemi Marie Julie Jirečková (29. 7. 1874 – 13. 2. 1963) zdělila po matce hudební nadání a vynikla jako klavírní virtuoska. V roce 1907 zanechala ze zdravotních důvodů umělecké činnosti a věnovala se dráze pedagogické. Žila ve vile „Samokov“ ve Vysokém Mýtě na „Vinicích“. Nejmladší: Julie Mercedes Hermína Jirečková (21. 1. 1878 – 11. 8. 1963) vynikla jako umělecká fotografka doby secesní: Lit.: *Československý hudební slovník osob a institucí I.*, Praha 1963, s. 612; J. F. VÍTSKÝ, *Dámy a fotografie*, Fotografický obzor X, 1902, s. 151; Anonym (V. Fanderlík ?), *Výstava amatérské fotografie*, Fotografický obzor XVI, 1908, s. 161. A. DUFEK, *První dáma české umělecké fotografie* (s. 4-6) In: Julie Jirečková a secesní fotografie ve Vysokém Mýtě. Katalog výstavy, Vysoké Mýto-Litomyšlská brána 6. 2. – 4. 6. 1998.

do Sarsanlare; odešli jsme do obecního úřadu, abychom učinili opatření k zjejtřejším volbám. Zákon vyžaduje, aby se upravila volební místnost tak, že voličové mají přicházeti jedním vchodem a vycházeti druhým, aby se nepletl pořádek. Jeden stůl jsme postavili pro nás k jednomu koutu místnosti a druhý proti pro zástupce neb kandidáty poslanecké. Aby se zabránilo hromadění voličů před vchodem do volební místnosti, dali jsme několik kůlů zabít do země a provazem obehnati. Prohlédli jsme dvě volební urny /obyčejné kuffíky ze dřeva tj. truhly/ a nařídívše čeho třeba ještě, odešli jsme ke kmetovi.

Bylo již 9 hodin večer. Spěchali jsme, abychom včas ulehli na kutě, poněvadž nás očekávala zítra těžká práce a snad i nějaké naprášení zadků. Navečeřeli jsme se dobře a chystali ke spaní. Ustlali nám na zem pokrytou rohožemi, pod hlavou dlouhé polštářky a dlouhou deku k společnému pokrytí. Prokuror, starožitný, tlustý pán se připravil k lehnutí, odloživ pouze kabát, jako já; tak jsme si lehli ve vestách a kalhotách a pokryli dekou. Těšil jsem se, že se dnes vyspím, tím více, poněvadž jsem včera celou noc v Tutrakánském hotelu nespal; předně změnou postele a pak tím, že za temné noci vystupovalo ze skryší všelijaké vojsko, jako kavalerie /blechy/, pěchota /vši/ a dělostřelectvo /štěnice/. Spal jsem v hotelu sám v jednom pokoji.

Zmýlil jsem se ale velice v naději, že dne zaspím hned jak ulehnu. Leželi jsme na zemi jeden vedle druhého pokryti společnou dekou. Právě si libuji, že pěkně zaspím, když zčista jasna zaslechnu vzdálený rachot mého souseda. Ležel obrácen na druhou stranu. Usínal jsem téměř únavou, když se obrátilo těleso na mou stranu a započalo strašně chrápající funění, které mně dělalo zpočátku legraci, ale brzo se obrátilo v proklínání. Z nosáku souseda vycházely prapodivné zvuky, sesilující se tu více, tu méně; pojednou jakoby přestal, však zase vyrážející s celou mohutností. Bylo to spaní ! Celou noc jsem probděl; vstal jsem při svitu lampy, kterou jsme zastrčili zataženou za kamna, jsem počal v největší zoufalosti studovati paragrafy nového volebního zákona Člen 85. „Tři metry daleko od volebního stolu, naproti v kolmé poloze, má býti postavený druhý stůl pro poslance nebo zástupce jich. Tento stůl musí býti tak postavený, aby mohli oni bez překážky sledovati chod voleb“ Člen 86, bral jsem důkladně jeden po druhém. Druhá s půlnoci mýjela.

„Před začatím hlasování, předseda volebního komitétu ukazuje voličům prázdnou urnu, která musí býti tak udělána, aby se mohla zamykati na tři zámky; zavírá ji a jeden klíč ponechává u sebe, a ostatní dva dává na dva členy komitétu. Potom zapečetí urnu na třech místech /nejméně/ pečetí místního obecního úřadu. Přítomní zástupcové poslanců neb sami poslanci mají právo zapečetiti urnu svojí vlastní pečetí“. Dočítám poslední člen zákona /1807/ a v mozku mém pletou se paragrafy pátý přes devátý a moje hlava – jsou čtyři hodiny – klesá únavou. Již, již naděje na zaspání, když opětně silně zaburácí nosní frkání chrapouna noční tišinou. Zaslechnu kokrhání kohouta a vím kolik uhodilo. Je to přesná hodina. V deset hodin první kokrhání a druhé o čtvrté. Je v tom taková přesnost, o níž jsem se přesvědčil bezpočetněkrát na vesnicích, koukna na hodinky. Kokrhání slouží vesničánům jako hodinky. – Míjí pátá, blíží se šestá a ranním rozbřeskem zahlaholí hlas

vojenské trubky, volající vojsko k vstávání. Nepamatuje Sarsanlare, že by zde vůbec někdy se slyšelo podobné zahlaholení vojenské trubky. Mně vléval ten hlas naději, že den voleb dopadne šťastně při nasazených bodácích. Udeřením šesté vzbuzuji chrápače, oblékám kabát, vycházím ven, abych se umyl a půl hodiny na to vycházíme, abychom učinili poslední kroky před počtím volby o sedmé ranní. Mluvíme ještě s důstojníky, aby vojsko bylo pohotově, vzdálené volebního místa a za znamení přivolání naznačen výstřel z naší strany. – Jsme na volebním místě, stavíme dva ozbrojené setníky ke vchodu a východu z místnosti volební a rázem sedmé zahajujeme volby. Vynášíme urny na ulici, ukazujeme je otevřeně přítomným voličům. Zapečetujeme je před zraky jich a čekáme do osmi hodin na shromažďující se pomalu voličstvo. Voláme Sarsanlare a nařizujeme četníku, aby pustil nejdříve kmeta /u něhož jsme spali/ a pak postupně jednotlivé voliče. Přichází kmet a sedá k stolku mezi naším a zástupcovým stolem, aby kontroloval každého voliče osobně dle odevzdávaného osobního lístku. Přistupují nyní voličové jeden po druhém. Každý odevzdává osobní lístek se svým jménem a po jeho prohlédnutí pouští se do jedné urny; pak odevzdává volební lístek se jmény kandidátů, který se pouští do druhé urny. Tak to jde bez oddechu dále. Přistupuje jeden volič; kouknu na jeho obličej a podle skřivených očí, že máme před sebou Tatara. Jeden volič vede slepého Turka. „Kim olu“ /jaké jméno máš/ se ptám nejdříve; odpovídá Arif; kouknu na lístek a čtu Halil. Kouknu tázavě na kmeta a ptám se ho, jak se jmenuje ten volič. „Arif“, odpovídá kmet. jak tedy přichází k lístku s jiným jménem? Hledíme přijít na stopu chybného jména. Je ve vaší vesnici volič Halil, ptám se. Není odpovídá kmet. Seznali jsme, že chyba učiněna ve volebním seznamu voličů. – U protějšího stolu sedí dva občané a sice p. doktor Ženomof, vládní kandidát a zástupce opozičního kandidáta. Než počala volba museli předložit příslušné listiny, jimiž se stvrzuje totožnost jich. Doktor Ženomof vstává a protestuje, aby Arif byl připuštěn k volbě. Po malé úradě mezi námi prohlašuje předseda. Člen 98 praví: „volební komise nemůže zabránit hlasovati některému voličovi pod záminkou, že je nesprávně zapsán v seznamu“. – Arif se připouští a do protokolu se zapisuje, aby jméno Halil opraveno bylo na Arif ve volebních seznamech napříště. – mezi dalšími voliči přistupuje člověk s rusou bradou; je to Rus, sekty starověrců, který se zasedlil jako rybář v Bulharsku. Přistupuje několik poločerných Rumunů, kteří dost hojně jsou zasedleni na bulharské straně Dunaje. – Volba se odbývá v nejlepšímu pořádku; občas mrknu okem na ulici. Vidím přímo na místo, kde pouští četník voliče; odebírá jim hole a nože, které mají za pásem, člen 106 praví: „zakázáno jest voličům bráti k volbě zbraň, jakož i jakýkoli nástroj /hole, boksy aj./“. – Byla již jedna hodina a žaludky naše hrozně již kručely; oběd donesen do vedlejšího pokojíčka /pečená slepice a čtورا vína/. Uradili jsme se, že volbu přetrhne a se nažerem; sotva, že jsme to oznámili, vstane zástupce opozičního kandidáta a protestuje proti přetržení na základě § 75 volebního zákona; nezbývalo než pokračovat ve volbě. Vstal jsem přinesl slepici, roztrhl na několik kusů a pod stolem každému podstrčil do ruky; čturu jsem dal ke stěně za stolice. Dlabali jsme o sto šest a z čtury si nahýbali. Na onoho zástupce vrhali zlé pohledy, že nám překazil

pokojné zakousnutí. O třetí hodině přistupuje bělovlasý Turek a podává lístek; pročítáme jméno a hned na to se zdvíhá kmet a prohlašuje, že jméno je zcela jiné a že přítomný Turek je mohamedánský cikán Ramadan. Stařec chycen v podvodu; sestaven s ním protokol k zaslání státnímu návladnímu v Ruščuku /§ 168 podvod trestán žalářem 6ti měsíčním/.

O šesté volba skončena; otevřeny zapečetěné urny a nastalo sčítání. Měli 958 lístků s třemi kandidáty, Potom nastalo psaní protokolů. O druhé s půlnoci jsme skončili vysílení a o třetí v noci jsme vyjžděli, poněvadž jsme se ještě toho dne chtěli dostat do Ruščuku. Za cestovní výlohy dostanu od Vlády 112 fr a utratil jsem 40 fr, tedy 72 fr vydělám.

Možná, že pojedu do Čech společně s rodinou Trnkovou. Pan Trnka má kontrakt do 1. září t.r. – Neví se jak to dopadne tj. zda-li s ním uzavřena další úmluva. Závod má hodně dluhů /akc. spol./. Ted' činěny pokusy s výrobou talířů, pokusy se vydařily velmi pěkně. P. Trnka je chlapík ve svém oboru.

Příloha IV.

Bratrovi Václavovi Škorpilovi ml. do Vysokého Mýta, žijícímu v Komenského ulici. Korespondenční lístek napsal ve Varně dne 23. ledna 1907 Hermenegild Škorpil.

Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě, i. č. 2064

Milý Václave!

Vbrzku zašleme poštou vydaný ruský spis a album k němu. Album je v pěkné obálce /papundeklovém obalu/; spis dej na náš účet /můj a Karlův/ pěkně svázat. Na obálku svázaného spisu dej vytisknout knihařem tento nápis: „Objevení prvního sídla Bulharů u Aboby. Prací bratří Škorpilových a ruského historika Us-penského a j.

Posíláme to /tj. pošleme/ pro Šemberovo muzeum. Buď tak laskav a zaplať: Bursík-Kohout, Praha, Václavské náměstí, obnos sedmdesáti devíti korun za vyrovnání mého účtu za rok 1906.

S pozdravem od nás všech
Tvůj Hermánek

Varna 23. I. 1907.

Do Čech pojedu před prázdninami, abych mohl zůstat svých 6 měsíců na pozd. dobu. O nemoci Marušky⁵⁶ budu psát Věře⁵⁷ k 4. únoru.

⁵⁶ Není jasné zda se jednalo o nemoc manželky Karla Škorpila rozené Bernkopfové (1862-1939) nebo jeho dcery Marie provdané Michajlové (1893-1976).

Příloha V.

Dopis Hermenegilda Škorpila tetě Josefce Jirečkové, napsaný v lázních Luhačovic

Luhačovice 15.IX.1907

Posláno v sobotu večer

Milá tetičko!

Tak tedy zítra mám odjetí z Luhačovic do Vizovic. Čekám na povoz od p. Grundy, abych odpůldne odjel do 17 km vzdáleného městečka Vizovic. – Ve včerejších, tj. ze dne 14. IX., moravských časopisech a sice v „Moravské orlici“ v Brně, jakož i prý v jiných brněnských novinách stálo sledující: „Smutný obrázek z Luhačovic“ Český kroužek s milým hostem p. prof. Škorpilem z Varny, s bulharským spisovatelem, před několika dny byl v „Slovenské búdě“, svědkem sledujícího případu. V sousedství kroužku seděla společnost dvou dam s dvěma dítkami, česky se bavíce. Na dotaz jedné z dam k druhé, chodí-li její osmiletá dcerka Hermína do české školy, odpověděla dceruška: „já bych do české školy nechodila, poněvadž je tam taková pa .../káž/“. Vtom matka prudce zakřikla Hermínku. – O vychování dcerušky v německých školách svědčí tato zajímavost. Když slečna M. Marešová z Kroměříže se zadívala na Hermínku, tato naň vyplázla jazyk !! – Bulharský vzdělavatel mládeže byl odpovědí tohoto českého dítěte ohromen. Je možno, aby takto ještě byly vychovávány české děti ? – Napsal to jeden moravský technik studující v Praze. – Hodilo se to, an je právě zápis do škol. Řekni to Václavovi. Mají patrně v čítárně české deníky z Brna. Psaní od Věry⁵⁸ jsem včera s potěšením obdržel.

Václav⁵⁹ snad již jedl to kyselé bulharské mléko ! Řekni Rezince,⁶⁰ aby ho udělala, že ho budu také jíst. Marka⁶¹ z Varny píše, že to „syřiště“ Václavovi poslala. V tom mléce nalezený byl zvláštní bacil, zvaný „bulharský“. Požívání toho mléka dává velkou životní sílu jak vidno u Bulharů, kde značné procento obyvatelstva přesahuje stáří 100 let. V poslední době zařízena v Paříži velká místnost, kde se prodává bulharské kyselé mléko. – Mléko se zakusuje s chlebem; někdo ho rád jí posypané /hodně/ cukrem. – Dnes velká část hostů odjela, až zase stále noví přichází. Je nás zde nyní již jen 150. – Kdo odjíždí, říká „škoda toho krásného počasí“. Dnes počal vát jižní vítr tak že se zdá, že bude změna.

Dnes také odjela slečna M. Frayová z Moravských Budějovic, co byla opeřovaná na žaludek; seděli jsme u jídla jen sami dva. Teď zůstávám sám. Chodím na

⁵⁷ Věrou míněn jediný ženský sourozenec – sestra Veronika Škorpilová (1864-1944), jen krátce provdaná za mlynáře Josefa Nového. Po rozvodu se vrátila k dívčímu jménu.

⁵⁸ Hermenegildův bratr – Václav Škorpil mladší (1851-1924).

⁵⁹ Terezie Škorpilová, rozená Zedníčková (1868-1924), druhá manželka Václava Škorpila ml.

⁶⁰ Sestra Veronika Škorpilová (1864-1944).

⁶¹ Marka – familiérní jmenování Marie Škorpilové, rozené Bernkopfové (1862-1939), choti profesora Karla Škorpila.

zábavu do kuchyně k paní doktorové a její matce. Dnes odjel také p. inženýr Hanuš Picman z Vinohrad /s paní a s tchýní/; tuším, že je v kanceláři p. inženýra Kressa, proslulého Vrtákovem. Od něho jsem se dozvěděl, že stavební místa jsou zde v Luhačovicích značně drahá. Chtěl si zde koupit místo. Kupoval místo u vily „Daliborky“. Chtěl na něm sedlák za jeden kvadrátní metr 9 korun. Nekoupil to ovšem. Mezi Daliborkou a lesem /v místě M/ počali právě s upravováním tří rovnoběžných silnic /ulic/ jedna nad druhou. V tomto místě bude 178 míst pro malé vilky. Před třemi lety sedláci nabízeli celý ten komplex lázním za 20 tisíc. Před dvěma lety za 30 a teď za to_chtějí 80 tisíc.

V místě „tenisu“ budou stavět lázně s první třídou. Za Kociánem bude stavební dům pro učitele a dnes v neděli zasedá správní rada v Brně, aby řešila, má-li se stavět na místě restaurace Vepřeka velký slovácký dům ze 300 tisíc.-

Mluví se o tom, že se zřizuje moravská společnost k pozdvihnutí Macochy a okolí. Má se prorazit chodba do Punkvy na dno Macochy atd.

Někteří obchodníci, jako knihkupec Hložek a. j. se již vystěhovali. Pustne to. Je konec sezony. Restaurant Vepřek vezme pušku na ramena /lovec/ a stanou se i jiné změny, jak v jedné básni oněhdy zde přednášel doktor Janke. Vepřek zůstane zde na zimu, v sále restaurace se pořádají v zimě zábavy pro ty, co zde musí zůstat. A i ze Slovenské budy se již vystěhovali, tak že žádných „trdelníků“ nemůžeme již mlsati.

Tak jsem Ti toho již napsal. Tož /po moravsku/ Tě jakož i Věru co nejsrdečněji pozdravuju.

Tvůj Herma

Včil přindu brzy, tož aby Jste to věděli.

V blízkém Moravském Hradišti otvírají moderní ženské gymnasium bez latiny a řečtiny.

Obrazová příloha:

Obr. 1: Václav Škorpil starší – otec sourozenců Škorpilových (* 31. 8. 1826 ve Vysokém Mýtě, † 15. 10. 1903 ve Vysokém Mýtě). Archiv Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě.
Fotoreprodukce D. Havránková.

Obr. 2: Profesor Hermenegild Škorpil na počátku své bulharské pedagogické kariéry.
Archiv Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě. Fotoreprodukce D. Havránková.

Obr. 3: Pamětní deska na domu čp. 20 v ulici bratří Škorpilů ve Varně. Nápis: „zde žili a pracovali Hermenegild a Karel Škorpilové, zakladatelé bulharské archeologie.“
Foto L. Skružný.

Obr. 4: Hermenegild Škorpil na smrtelném loži ve Varně.
Foto z archivu rodiny Škorpilovy.

Резюме:

Професор Херменгилд Шкорпил (1858-1923). Средношколски педагог, всестранен учен, организатор на клубна и музейна дейност.

Херменгилд Шкорпил е шестото от 13-те деца на Вацлав Шкорпил старши и Анна родена Иречекова. Произхождал от Високе Мито, завършил природни науки в Прага и Лайпциг. Специализирал минералогия и етнология, неговите изследователски интереси обаче са били много по-широки. През 1880 г. заминал за Източна Румелия, за да създаде, заедно с други чешки педагози, основата на средното образование в младата българска държава, която през 1878 г. се освобождава от турска власт. Шкорпил е работил в мъжките и девическите гимназии в Пловдив (1880-1881), Сливен (1881-1886), София (1886-1894), Пловдив (1894-1900), Русе (1900-1904) и Варна (1904-1906), където по собствена молба е пенсиониран. В гимназиите е преподавал различни естествени науки, създавал е към тях природонаучни и археологически сбирки. Основател е и на няколко природонаучни, археологически и музейни сдружения. От идването му в България работи върху учебник по география на България, прави изследвания на пловдивските води, работи върху геологическата карта на Южна България, обръща внимание и на спелеологията, природните загадки (вкамнената гора край Варна, движещите се пясъци, наречени Златни пясъци) и други. Резултатите от неговите проучвания и наблюдения публикува сам, или заедно със своя брат Карел. По време на престоя си във Варна е бил първи председател на Варненския археологически клуб (1905-1923), управлявал публикационната дейност на клуба и на Варненския музей, където е бил музеен управител, и е водил лекции за резултатите от своите археологически и исторически изследвания. Погребан е до ранно християнската базилика на Змийски връх (Илан Тепе и Джанавара тепе) край село Джанави (днес част от Варна).